Baranyi Ferenc

Eseteim Adyval

Annakidején UNESCO-ösztöndíjjal egy szemeszternyi ideig a poitiers-i egyetem bölcsészkarát látogathattam francia földön. Az első napokban ottani diáktársaim őszinte érdeklődéssel faggattak, hogy honnan is jöttem voltaképpen? Hol a szűkebb pátriám? Nem kezdtem magyar helységneveket sorolni, Pilis, Nyáregyháza, Cegléd nem sokat mondott volna nekik, ezért kurta volt a válaszom: à la contrée du Danube. A Dunatájon. Erre az egyik lány – ha jól emlékszem, Lydie volt a neve – halkan recitálni kezdett:

> La contrée du Danube est un triste endroit,
> pilori des demi-hommes et des demi-nations,
> les ailes y sont coupées –
> et mortuaires les soirées.

Miket beszél ez? – meredtem rá. A Dunatáj szomorú hely, félemberek és fél nemzetek pellengérje, ahol le vannak vágva a szárnyak és halottiak az esték.

Hamar rájöttem, hogy Lydie Ady-verset idéz. A Duna vallomásának egyik strófáját:

> A Duna-táj bús villámhárító,
> Fél-emberek, fél-nemzetecskék
> Számára készült szégyen-kaloda.
> Ahol a szárnyakat lenyesték
> S ahol halottasak az esték.

Nem tudom, honnan kerülta kezébe az a – talán 1930-ban kiadott – vékony füzetecske, amely Ady Endrének 27 franciára fordított versét tartalmazta. Meglehet, Győry Jánostól, a francia középkor nemzetközi hírű kutatójától kaphatta, aki épp Poitiers-ben vendégprofesszorkodott. Mindenesetre a gyenge fordításon is átsütött Ady zsenialitása – és feleslegessé tett mindenfajta előadást a hazámról. Mert Ady elmondta a

lényegét. A tónusát. Cisz-moll – mormoltam. Cisz-moll a magyar sors hangneme.

Kis rőzse-dalok dallamát
milyen halálvágy intonálja,
ha kún legényt a nagyvilágba
gyalog bocsát a Hortobágy?

Én nem tudom, de mindenütt,
ahol nyár tombol idegenben,
az ősz utolér mindig engem
s olyat súg, ami szíven üt.

Fejem halotti-koszorús –
magyar költőnek sorsa már ez.
Olyan az őszünk, mint a mágnes:
fénylőbb nyarakból visszahúz.

*

Knokke-Le Zoute tengerparti kisváros Belgiumban. Nemzetközi költőtalálkozót rendeztek ott 1970-ben. A Magyar Írók Szövetsége Kalász Mártont, Somlyó Györgyöt és e sorok íróját jelölte résztvevőnek. Örültünk, hogy ránk esett a választás, nem is annyira az „irodalmi emberek falkája" /Wodehouse/ vonzott, mint inkább az Atlanti óceán, amelynek hűs hullámaiban megmártózni reménykedhettünk. Lángolt ugyanis a nyár.

Minden jól alakult. Egy tengerparti szállodába kvártélyoztak be bennünket. Engem ez a tény arra inspirált, hogy a konferencia napjait inkább a vízben töltsem, nem pedig az ülésteremben. Néha azért elzarándokoltam a rendezvény színhelyére is, persze korántsem a programok érdekeltek, hanem az a szőke lány, aki a recepción tevékenykedett. Már az első napon, a regisztráláskor szemezni kezdtem vele – s ő felbátorított tekintetének válaszmosolyával. Szót nemigen váltottunk, izgalmasabb volt a szemek dialógusa.

Egyik este kiálltam szállodai szobám erkélyére. Balzsamos szellő simogatott a tenger felől, távol fárosz világolt, úgy éreztem, egyedül

vagyok a tengerrel. Annyira adekvát volt a szituáció, hogy önkéntelenül „rázendítettem” Ady versére: Tengerpart, alkony, kis hotel-szoba – majd ráébredve, hogy részben vallonok lakta területen vagyok, újra kezdtem a verset, csak immáron franciául, Anne-Marie de Backer fordításában:

Chambre d’hôtel et le soir et la plage…

Amikor odaértem, hogy Ma douce, viens, tout en bas la mer chante /Jöjj, édesem, lent a tenger dalol/, az alattam lévő erkélytől egy női hang, amely balzsamosabb volt, mint a tengeri fuvallat, a következő mondatot lebbentette a fülembe: Voulez-vous que j’ailles Vous voir? Akarja. hogy meglátogassam?

A recepciós lány volt. Nem tudtam, hogy a lenti szobában ő lakik. Ő is a tengert nézte az erkélyről.

Virágot nem a pamlagon hagyott,
hanem a számon. Máig őrzöm ott.

Minden csókban, mit adtam azután,
ott virít ő is: a kis belga lány.

Hatalmam nincs az emlékeimen.
Dalol a múlt – s hallgatja a jelen.

*

A jobboldalon mostanság többen fáradoznak azon, hogy megteremtsenek egy új, a jelenlegi hatalom szája ízének megfelelő kánont. Nem is oly rég a kormány talán legkészségesebb orgánuma azt írta Ady Endréről, hogy ezt a baloldal által készpénzen megvásárolt, keresztény magyar embertípust – egyébként igen tehetséges és tragikus sorsú magyar költőt – ki kellene venni a magyar kultúrából.

Taszigálnák tehát a piedesztálról. Nincs erre szükség. Ő maga lép le onnan megelevenedve. Közénk vegyül és tovább vívja forradalmait. Újra érvényessé vált, évszázados sorokkal. Már nem csupán eszményképeim egyike, hanem velem küzdő pályatársam. Mai költő.

Kortársunk lettél, Dózsa unokája,
népedért síró, bocskoros nemes, te
lázongó kálvinista, ki az Istent
bajtárásnak érezte, nem urának.
Kortársunk vagy, mert régi verssorokkal
a perc ma támadt emberkéit épp úgy
idegesíted, mint sok év előtt a
vén huncutokat, gonosz ostobákat.
És lásd, az öreg Kúnnék százezerszám
készülnek halni újra, mert a gyógyszert
— mely életükhöz hozzátenne néhány
hónapot még – nem tudják megfizetni.
Újpesten, elcsapott legények vackán
megint a nyomor álmodik s a disznó-
fejű Nagyúrral nincs, aki kiálljon,
mert már a böllérkést is rozsda marja.
Korcsok, cifrálkodók és félig élő
magyarkodók ítélkeznek fölötted,
kitépnének a földből, mint a dudvát,
hiába vagy millió gyökerű.
Néped megint minden igának barma,
mert harcot végig – tudjuk – sose harcolt,
verőt játszik a vertnek született most,
s közben fejét, jussát, szívét kobozzák,
őrzői rég cserben hagyták a strázsán
a hitet, mit az ember Szépbe-szőtt itt.

És Komp-ország – szennyes hullámot szántván –
a semmitől a semmihez verődik.